

H. K. Riikonen

Erehdystäkö kaikki?

Jean Sibeliukselle oli tyypillistä, että saatuaan konsertistaan positiivisen arvion, jossa kuitenkin kritisoitiin jotain yksittäistä asiaa, hän kiinnitti yksinomaan huomionsa negatiiviseen mainintaan ja piti arvostelua hänen koko sävellystoimintansa kompromettoimisena. Pauli Pylkkö on puolestaan Schelling-käännöksestä lähtenyttä keskustelua, johon ovat osallistuneet Janne Kurki ja Riitta Oittinen, laajentanut koskemaan yleensä kirjallisuutta.

Mutta sekään ei ole Pauli Pylkkölle riittänyt: uudessa vastineessaan (ks. sivu 13 tässä numerossa) Pylkkö omaksuu ainakin omaan puheenvuorooni, jossa eräiltä osin puolustettiin Schelling-käännöksen ratkaisuja, verrattuna poleemisen ja suorastaan aggressiivisen sävyn toistaen likipitään saarnan ja julistuksen tapaan osin samoja asioita, jotka hän on esittänyt kirjoituksessaan ”Ukon ilta” (teoksessa *Kirjoituksia Väinö Linnasta*, 2006).

Enää ei riitä filosofisten tekstien kääntämistä ja kirjallisuutta koskeva keskustelu, vaan Pylkkö hylkää yhtä lailla EU:n, Lissabonin strategian, fennomaanisen ohjelman (vaikka se kaiketi on mahdollistanut sen, että nyt saamme tieteelliseen esityksen taipuvalla suomen kielellä lukea Pylkkönkin erinomaisia esseitä ja tutki-

muksia) ja akateemiset piirit; kaikki ovat hänestä yhtä erehdystä.

Keskustelun vaikeus

Voi kysyä, kannattaako jatkaa lainkaan keskustelua, kun Pylkkö leimaa yleensä suomalaisen akateemisen keskustelun (*niin & näin* -lehteä myöten) lähinnä henkeväksi seurusteluksi. Pylkkön asenteessa on paljolti samaa kuin Ukon (”Ukon ilta” -dialogissa) luonnehtimassa Rimbaud’ssa, joskaan hän ei itse vielä aivan niin pitkälle ole mennyt: ”Rimbaud on ainutkertainen tapaus: miehellä oli otsaa kääntää selkensä Ranskan kirjallisuuden eliitille ja lopulta koko Euroopalle ja kadota maailmasta täydelliseen nimettömyyteen. [...] Rimbaud valitsi nimettömyyden, hylkäsi aseman ja kuuluisuuden, jätti

keskustan ja siirtyi reunoille.” Kun Pylkkö lausuu tuomioitaan niin monista asioista, paikoin julistuksen tapaan, ei ainakaan minun aikani ja tuskin myöskään *niin & näin* -lehden palstatila riitä kaiken käsittelemiseen.

Vastaaminen on hankalaa sikäläkin, että kaiken polemiikin keskellä on niitä aitoja pylkkömäisiä helmiä (lainatakseni ilmausta *die echten Burckhardtschen Perlen*, jolla eräs tutkija luonnehti Jacob Burckhardtin *Griechische Kulturgeschichte*n parhaita jaksoja), joita edustavat hänen monet aikaisemmat kirjoituksensa. Pylkkön vastineessa on esimerkiksi tuo kaunis (sopivan adjektiivin keksiminen on vaikeaa) jakso, jossa luonnehditaan runouden olemusta ja korostetaan pyhän kokemusta. Toisaalta hänellä on sinänsä kiinnostavaa sanottavaa

” Niin erehdyksen vallassa kuin monet suomalaiset ovatkin, on sentään jotain mitä Pyllkkö hyväksyy. Lönnrot on yksi sellainen. Hänenkin toimintansa pitäisi varmaan Pyllkkön periaatteilla hylätä, sillä hänhän oli hyvin perillä ulkomaisesta Homerosta koskevasta tutkimuksesta ja otti Homerokselta mallia Kalevalan kokoonpanoon. Pyllkkö tosiaan toteaaakin, että siltä osin kuin Lönnrotin ja eräiden muiden vastaavien työ kuuluu eurooppalaisen kulttuuriin, se on vain jäljittelyä.

suomen kielen ominaisuuksista ja suomalaisen tekstin kääntämisen vaikeudesta – moniin näistä näkemyksistä mielellään yhtyykin. Kilven ja Joycen vertailu on myös ansiokas ja uusia näkökulmia avaava, etenkin siihen nähden, että eri yhteyksissä lähes *ad nauseam* on Kilven yhteydessä mainittu myös Joyce ja Proust.

Kilpi ja vieraat esikuvat

Volter Kilpi näyttää Pyllkkön mielestä kuitenkin antaneen periksi ulkomaisille esikuville. Ollessani Turun yliopiston palveluksessa työhuoneessani oli osa Kilven kirjastoa, erityisesti 1800-luvun saksalaisia klassikoita ja Kierkegaardia. Ilmeisesti oli suuri vahinko, että Kilpi oli tullut näitä lukeeeksi. Pyllkkö katsoo, että Kilven teoksissa osittain on jotakin todellista suomalaista, jonka ulkomainen aines on vääristänyt. Täysin selväksi

ei tosin tule mitä se aines oikein on. Voi kysyä, eikö tässä jonkinlaisessa purismin tai puhtauden vaatimuksessa ole yhtä lailla kyse ”mentaalirasismista”, josta Pyllkkö syyttää Riitta Oittista (joka puolestaan oli nähnyt Pyllkkön ajattelussa piirteitä ”kulttuurirasismista”), Janne Kurkea ja minua? En voi kuvitella, että Kilven teos olisi ollut jotenkin arvokkaampi, jos se olisi ollut vain jonkinlaisen epämääräisesti määritellyn suomalaisuuden ilmentymä. Se on teos, jossa suomen kielestä, *Kalevalasta*, Kivestä ja erinäisten ulkomaisten kirjailijoiden tekstien tarjoamista malleista ja esikuvista on luotu merkittävä kokonaisuus. Kuten niin monet suuret teokset, se ei ole syntynyt kulttuurisessa eristyksessä vaan vuorovaikutuksessa koti- ja ulkomaisen kirjallisuuden ja kulttuurin kanssa. En ole kuitenkaan sanonut Kilven teoksen olevan suurta *eurooppalaista* taidetta, vaikka se siitä onkin monenlaista omaksunut. Sitä paitsi ne Kilven teoksen romaanitekniset ominaisuudet, joita Pyllkkö pitää ulkoa tuotettuina, lienevät ainakin osittain kirjailijan omia keksintöjä eivätkä tulosta mallien jäljittelystä.

Pyllkkön huomiot Kilvestä viitoittavat joka tapauksessa suuntaa uusille arvioille tämän tuotannosta. Toinen filosofien piiristä tullut Kilpi-arvio on Tere Vadénin ”Volter Kilpi ja kielen paikallisuus” (*Synteesi* 4/2003), joka ymmärtääkseni ei ole saanut ansaitsemaansa huomiota kirjallisuudentutkijoiden parissa.

Vadén ottaa huomioon myös Kilven omat teoreettiset kirjoitukset, Kilven kielinäkemysten ja suomen kielen luonteen. Vadén ei pyri siivöimään kielestä sen paremmin kuin Kilven teoksesta mitään puhdasta ainesta, vaan korostaa suomen osalta ”kerroksellisuutta, halkeamia, sekaannuksia, riiteleviä ja sekoittuneita aineksia”.

Eurooppalaisia ja arabeja

Niin erehdyksen vallassa kuin monet suomalaiset ovatkin, on sentään jotain mitä Pyllkkö hyväksyy. Lönnrot on yksi sellainen. Hänenkin toimintansa pitäisi varmaan Pyllkkön periaatteilla

hylätä, sillä hänhän oli hyvin perillä ulkomaisesta Homerosta koskevasta tutkimuksesta ja otti Homerokselta mallia *Kalevalan* kokoonpanoon. Pyllkkö tosiaan toteaaakin, että siltä osin kuin Lönnrotin ja eräiden muiden vastaavien työ kuuluu eurooppalaisen kulttuuriin, se on vain jäljittelyä. Kuitenkin juuri eurooppalaisten mallien ja virikkeiden seuraaminen mahdollisti Lönnrotin työn ja innoitti sitä.

Pyllkkö kirjoittaa: ”Kulttuurit elävät yksityisissä maailmoissaan juuri niin kauan kuin ovat kulttuureja, siis eläviä merkityksen luoja. Kun ne löytävät yhteyden muihin kulttuureihin, ne kadottavat jotakin olemassaolostaan (olostaan, olemisestaan) ja niiden kantama merkitys alkaa kuihtua.” Miten elävään merkityksen luontiin ei voisi kuulua yhteys toisiin kulttuureihin? Kuinka moni kulttuuri olisi todellakin vain elänyt omassa yksityisessä maailmassaan? Itse ns. eurooppalaisuuskin on omaksunut paljon muualta alkaen siitä, että ”eurooppalaiset hylkäs oman kulttuurinsa ja otti vastaan vieraan juutalaisen kulttuurin,” kuten Ukko toteaa. Ehkä siis eurooppalaistenkin olisi pitänyt pitäytyä Olympoksen jumalmaailmassa, joka tosin sekun on osin tuontitavaraa idästä.

Pyllkkö tekee suuren numeron lyhyestä maininnastani arabien osuudesta kreikkalaisen filosofian välittämisessä, ikään kuin olisin voinut siinä yhteydessä esittää mitään laajempaa kuvaa arabien kulttuurista. Esittämäni ajatus ei todellakaan sisällä sitä, että minulle *kelpaisi* vain tuo välittävä tehtävä, niin kuin Pyllkkö väittää.

Jos sanon, että Pauli Pyllkkön ajatukset vastakarvaisuudessaan ovat tärkeitä, se on hänelle varmaan vain akateemista sanahelinää. Niinpä jään suosittelemaan Pyllkkölle polemiikin vastapainoksi lisää Volter Kilven lukemista Kustavissa: erityisesti *Alastalon salissa* -romaanin suuren huumorin osalta. Toivotan kaikkea hyvää myös sille arvokkaalle työlle, jota Uuni-kustantamo tekee. Itse jään kirjoittamaan osuuttani uuteen suomenkieliseen antiikin kirjallisuushistoriaan.